

„Jeigu Jevtušenka prieš kolūkius, tada aš už.“

JOSIFAS BRODSKIS

I DALIS

**PIRMIEJI METAI
BROLIŠKŲ
TAUTŲ GLĖBYJE
1941–1953**

SOCIALISTINIO DARBO DIDVYRIS MIRTIES PATALE

Atgavęs sąmonę, ilgametis kolūkio pirmininkas ir vėl galvojo apie kolektyvizaciją. Sunkiam ligoniui smagu buvo prisiminti laiką, kai Lietuvoje pagaliau pavyko atkurti tarybų valdžią ir lygiomis teisėmis įsilieti į draugo Stalino vadovaujamą TSRS tautų broliją. Titaniškomis iš RTFSR atvykusių ir vietos aktyvistų pastangomis 1941 metų žiemą Žemaitijoje buvo įkurtas ir pirmasis Lietuvoje kolūkis; jis, geranoriškai patarus vyresniems draugams iš Rusijos, buvo pavadintas prasmingai – V. Lenino vardo kolūkiu.

Deja, nedaug krašte tada atsirado susipratusių žemdirbių, suvokiančių kolektyvinio darbo naudą. Savininkiški instinktai, religiniai prietarai, nacionalizmo bacilos – visa tai trukdė nedelsiant pasaulį padaryti geresnį.

Ir vis dėlto sąmoningiausi Lietuvos valstiečiai nenuleido rankų: agitavo, prašė ir net meldė abejojančius žmones burtis į kolūkius. Tamsiausi ūkininkai, žinoma, šiaušėsi ir, menkiausiai progai pasitaikius, kaišiojo pagalius į įsibėgėjančio vežimo ratus. Nagais ir dantimis įsitvėrė į privačią nuosavybę – nederlingus, salietros, nitratų, padoresnių pesticidų ir

DDT nemačiusius apgailėtinus žemės lopinėlius, varganus trobesius, išbadėjusius gyvulius, gripo kamuojamus paukščius ir moraliai pasenusius žemės ūkio padargus, jie nenorėjo eiti pažangos keliu ir petys petin su tarybine liaudimi it vyną brandinti socializmą, kelti žemės ūkio našumą ir žemėje kurti komunizmą – visos žmonijos svajonę.

Kolektyvizacijai niršiai priešinosi ir išorinės jėgos. Staiga kilęs Antrasis pasaulinis karas, netrukus virtęs Didžiuoju Tėvynės karu, irgi pristabdė pažangą. Tik neilgam. Herojiškomis pastangomis, išmintingai vadovaujama komunistų partijos ir draugo Stalino, TSRS nugalėjo nacistinę Vokietiją ir fašizmą, tarybinė liaudis atsikvėpė ir vėl galėjo prasmingai dirbuotis.

1947 metais paskelbus seniai visų lauktą VKP (b) CK nutarimą „Dėl kolūkių organizavimo Lietuvos, Latvijos ir Estijos TSR“ ir įkūrus eksperimentinį pavyzdinį Marytės Melnikaitės kolūkį Dotnuvos valsčiuje, Tarybų Lietuvoje prasidėjo nebesustabdomas procesas. Ir štai netrukus jau galima buvo ne tik Maskvai, bet ir pasauliui pasigirti, kad, nors 1948 metais Lietuvos TSR buvo kolektyvizuota vos 3,8 % privačių ūkių, 1950 metais šis rodiklis jau siekė 80 %, o 1953-iaisiais kolektyvizacija pagaliau pergalingai ir galutinai buvo baigta.

Šie neginčytini faktai gulinčiam mirties patale kolūkio pirmininkui kėlė pasididžiavimą – gyventa ne veltui. Prieš tai, kai vėl ėmė grimzti į proto sutemas, Socialistinio darbo didvyrio galvoje it kaleidoskope ėmė suktis patys ryškiausi įvykiai jo vadovautame kolūkyje.

STEIGIAMASIS KOLŪKIO SUSIRINKIMAS

Kaimo taryba – kitaip sielovietas – buvo įsikūrusi erdvioje buožės troboje, nes šios šeimininkas su šeima prieš keletą mėnesių buvo išsiųstas atvėsti pas baltąsias meškas. Dabar virš durų lauke plaukstėsi raudona vėliava, trobos vidus buvo puoštas ne kryžiais ar šventaisiais paveikslais, o didžiuliu draugo Stalino portretu. Stalas trobos viduryje buvo užties-tas raudonu audeklu. Ant tvirtų suolų turėjo susėsti būsimi kolūkiečiai.

Jaunas kaimo tarybos pirmininkas, gavęs valdžios nurody-mą, liejo devintą prakaitą, dėjo visas pastangas, kad į steigia-mąjį kolūkio susirinkimą sueitų kuo daugiau žmonių, deja, liguistai įtarūs kaimiečiai piktavališkai delsė. Nepadėjo nei as-meniniai kaimo tarybos pirmininko kvietimai, nei agitaciniai lapeliai, nei vinimis prie kaimo tarybos būstinės prikaltas pla-katas, didelėmis raidėmis skelbiantis, kad šiandien vyks labai svarbus susirinkimas, po kurio visi kviečiami į nemokamus šokius.

Pralaukęs prie butelio samanės kelias valandas ir už lan-go jau temstant, septyniolikmetis kaimo tarybos pirmininkas prarado kantrybę. Jaunam pirmininkui buvo apmaudu, kad nė vienas kaimietis taip ir nepasirodė. Tad jis, pasikvietęs kelis ginkluotus raudonarmiečius, nusprendė apeiti gimtąjį kaimą bei vienkiemius ir dar kartą visus kuo maloniau pakviesti į kolūkio steigiamąjį susirinkimą.

Stokodamas vaizduotės, iš pradžių kaimo tarybos pirmi-ninkas pasibeldė į tėvelių duris. Šie piktai paklydėliui sūnui

atšovė, kad nei duonos, nei druskos, nei degtinės šiąnakt neturi ir ateityje neturės, tad kaimo tarybos pirmininkas tegul eina iš kur atėjęs. Kiek ilgiau pasiginčijęs dėl degtinės, nieko nepesęs kaimo tarybos pirmininkas patraukė toliau.

Visur, kur tik tą naktį baladojo ar spardė duris, niekas kaimo tarybos pirmininko neįsileido. Nepadėjo nei grasinimai, nei pažadai, kad visi, šiąnakt neatskubėję į nemokamus šokių, rytoj rytą bus sušaudyti ar ištremti. Vieni kaimiečiai nekviestiems svečiams teisinosi sunkiai sergantys, kiti apsimetė neva jau stipriai įmigę, o tretį, patys įžūliausi ūkininkai, neraudonuodami tvirtino, kad šiuo metu jų nėra namie. Jauną kaimo tarybos pirmininką tie atsakymai varė į neviltį, kelis kartus jis net apsižliumbė.

Vis dėlto vaikinukas, neseniai VKP (b) žodiniu dekretu laikinai paskirtas kaimo tarybos pirmininku, buvo užsispyręs. Jau gerokai po vidurnakčio, padedamam raudonarmiečių, į kaimo tarybą jam pavyko atvesdinti pamiškės griovyje snaudusį samdinį, protiškai atsilikusį bežemį, elgetaujantį po kaimus benamį ir tarybų valdžiai besąlygiškai pritariantį mažžemį valstietį, kuris nuo gimimo buvo kurčnebylys. Susodinus taryboje visus ant suolų, – už stalo knapsėjo iš apylinkės netikėtai atvažiavęs partijos instruktorius ir komjaunuolė, valdžios atsiųsta rajono laikraščiuvi rašyti reportažo, – pagaliau galima buvo pradėti steigiamąjį kolūkio susirinkimą.

Prie trobos durų pastačius raudonarmiečių sargybą, pirmasis neeiliniame susirinkime kalbą išdrožė partijos instruktorius. Iš pradžių, pamaldžiai priklausęs prie draugo Stalino portreto, įvairiausiais būdais jį pagarbino, nepamiršdamas

maldoje paminėti tautų vado išminties ir indėlio į pergalę prieš Vokietijos fašizmą. Kai jau pakilo nuo kelių, nemažai gerų žodžių teko ir TSRS komunistų partijai; ir nenuostabu, juk jos vedamai tarybinei liaudžiai pavyko pasiekti stulbinančių laimėjimų, t. y. vos per kelis dešimtmečius ne tik industrializuoti, bet ir kolektyvizuoti tarybų šalį – sukurti socializmą.

Kai grįžo prie stalo, partijos instruktorius perėjo prie nuožmios klasių kovos, prisiminė klasinius liaudies priešus, kurių, deja, Lietuvos TSR vis dar gausu. Vaizdžiai visiems paaiškinęs, kaip su kenkėjais, sabotажininkais, buožėmis ir buržuaziniais elementais reikia kovoti, netrukus instruktorius apsistojo prie utopinio socializmo, dialektinio materializmo, marksizmo-leninizmo, mokslinio komunizmo ir politinės ekonomikos.

Pakeiksmojęs pūvantį kapitalizmą ir ant jo paspjaudęs, atvesdintiems kaimiečiams jis priminė, kad tarybų šalyje egzistuoja ne viena, o dvi nuosavybės formos – valstybinė ir kolūkinė. Jos, žinoma, yra šimteriopai pažangesnės nei privati nuosavybė, tad šią būtina kuo greičiau sunaikinti ir pamiršti. Greitakalbe išpylęs paslaptinius skaičius, turinčius byloti, kuo kolūkinė nuosavybė pranašesnė už privačią nuosavybę, instruktorius gerokai šliūkštelėjo iš grafino į stiklinę vandens ir prisėdo atvėsti, nes po valandą trukusios kalbos ir Stalino garbinimo apeigų buvo pavojingai įraudęs.

Iš turiningos instruktoriaus kalbos kolūkio steigiamojo susirinkimo dalyviai nedaug ką suprato, tačiau neapsimestinis įkarštis, su kuriuo šis dėstė artimiausią komunistų partijos programą, savaime suprantama, nė vieno negalėjo palikti abejingo. Prasiblaivęs samdinyt pritariamai žiaukčiojo, mažžėmis

kurčnebylys smalsiai dirščiojo į Staliną, o protiškai atsilikęs bežemis iš malonumo pūtė seilių burbulus. Benamiam elgetai instruktoriaus kalba taip pat paliko nemenką įspūdį. Pasinaudojęs proga, jis iš laimės prie stalo užmigo atsimerkęs.

Baigus politinę informaciją, atėjo metas agitacijai. Laikinas kaimo tarybos pirmininkas neturėjo nei tokios puikios iškalbos, nei tiek žinių, kiek dvigubai už jį vyresnis instruktorius, todėl ilgai nepūsdamas miglos jis tik patvirtino, kad kolūkis išties yra šimteriopai geriau nei privatus ūkis, ir paragino visus čia esančius į jį įsirašyti. Rodydamas pavyzdį, paseilinęs cheminį pieštuką, pats pirmas įsirašė į kolūkį, o tada pasiuntė lapą ratu.

Samdiny, akies krašteliu dirstelėjęs į raudonarmiečių sargybą ir supratęs, kad šiandakt neišsisuks, į kolūkį įsirašė antras. Jo pavyzdžiu pasekė ir mažžemis – padėjo kryželį. Kurį laiką padelsęs benamis irgi lape kažį suraitė, taip pat ir protiškai atsilikęs bežemis, nors šis, pagautas pamišėliams būdingo įkvėpimo, ėniko cheminiu pieštuku protokole dar piešti ir įvairiausias šlykštynes. Išplėšus iš jo rankų dokumentą, galima buvo pereiti prie antros susirinkimo dalies.

„Dabar, kai visi tapote kolūkiečiais, – dalykiškai tarė partijos instruktorius, – laikas pereiti prie ekonominių kolūkio reikalų.“ Priminęs, kad kolūkinė nuosavybė yra kolektyvinė nuosavybė, pareikalavo nedelsti ir kiekvienam dėl bendro reikalo įnešti savo turto dalį.

Po šių instruktoriaus žodžių kurį laiką tvyrojo nejauki tyła. Raudonarmiečiams užtaisius ir atsukus į ką tik iškeptus kolūkiečius šautuvus ir instruktoriui dar kartą paraginus, benamis

iš elgetos krepšio itin nenoriai ištraukė kietai virtą kiaušinį ir rūgščia mina padėjo ant stalo. Samdinys nieko neturėjo, todėl ant stalo padėjo tik savo rankas. Kurčnebylys apsimetė nieko neišgirdęs, o silpnaprotytis bežemis kikeno ir tebeputė seilių burbulus.

Laikinajam kaimo tarybos pirmininkui prieš partijos instruktorių pasidarė nesmagu. Pažvelgęs į nustebusią komjaunuolę, sustingusią su rašikliu prie bloknoto, pirmasis kolūkiio savanoris sumetė, kad delsti nevalia, ir puolė taisyti padėties. Prisiminęs nesenas nuoskaudas, kai buvo neįsileistas į gimtuosius namus, pakilęs nuo stalo jis iškilmingai susirinkimui paskelbė, kad kolūkiui užrašo tėvų ūkį, o pačius tėvus pažada artimiausiu metu įtraukti į tremiamųjų sąrašus.

Tai išgirdęs partijos instruktorius pagyrė kaimo tarybos pirmininką už sąmoningumą ir visiems sėdintiems pasiūlė atsistojus paploti. Nutilus aplodismentams, teliko formalumas – išsirinkti kolūkiio pirmininką. Partijos instruktorius, ką tik įsteigtame kolūkyje neturintis balsavimo teisės, drauge su raudonarmiečiais padrašino visus būti aktyvius ir, laikantis demokratinio centralizmo principo, siūlyti kandidatus.

Troboje prasidėjo audringi debatai. Ir nors samdinys pasiūlė save, kolūkiio pirmininku vienbalsiai buvo išrinktas jaunasis kaimo tarybos pirmininkas. Jis, patvirtinus protokolą, pasižadėjo pateisinti kolūkiečių parodytą pasitikėjimą ir, laikydamasis kolūkiio steigiamojo susirinkimo darbotvarkės, visus dalyvius pakvietė į nemokamus šokius.

Išgirdęs apie šokius, pirmasis nuo suolo pašoko silpnaprotytis bežemis. Ką tik tapęs kolūkiečiu, jis ėmė džiaugsmingai

tūpčioti, melodingai čepsėdamas burna. Netrukus prie jo prisidėjo instruktorius ir kolūkietis elgeta, užsimanęs pramankštinti aptirpusias kojas. Nei gramofono, nei armonikos ar būgno kaimo taryboje nebuvo, tad kiekvienas galėjo sau po nosimi niūniuoti ar švilpauti mėgstamą melodiją.

Naujasis kolūkio pirmininkas, nenorėdamas pasirodyti esąs stuobrys, pakvietė šokio raudonarmiečius. Šiek tiek pasilaužę, vaikinukai – atremti į sieną jų šautuvai geidulingai susiglaudė – staiga pamiršo viską pasaulyje ir apsikabinę ėmė šokti „lėta“. Komjaunuolė taip pat neliko be dėmesio. Ją pakvietė kurčnebylys kolūkietis, gestais rodydamas, ko šiąnakt iš jos tikisi.

Nors degtinės niekas nesiūlė, visiems kolūkio šokiuose buvo smagu.

Po kurio laiko, panorusios įvairovės, išsiėlusios poros ėmė keistis partneriais. Gerokai visiems sukaitus, raudonarmiečiai nusimetė milines, o komjaunuolė, paskatinta instruktoriaus, nutarė išsilaisvinti iš ją veržiančio sarafano. Tačiau vos jaunas kolūkio pirmininkas išsiavė iš aulinių batų ir ant suolo padžiovė autus, į kaimo tarybos langą cvaktelėjo akmenėlis. Kolūkiečiai sukluso. Jaunasis pirmininkas, rodydamas neįtikimą sumanumą, skubiai užpūtė žibalinę lempą, o ant pilvo kritęs partijos instruktorius pašnibždomis patarė draugijai lįsti po stalą ir apsimesti negyviems. Sulindę ir pritilę, visi suglaudė ausis ir įsidrebinę ėmė laukti aušros. Laimei, tą naktį į kaimo tarybos langą daugiau niekas nei akmenų, nei akmenėlių nebesvaidė.

KOLEKTYVIZACIJA ĮSIBĖGĖJA

Lietuvos kaime prasidėjo nauja era. Dabar kolūkiečiams pasiraitytus rankoves galima buvo kibti į kilnius darbus.

Draugas Stalinas, ne paslaptis, buvo ne tik pažangiosios žmonijos Dievas, neklystantis visų tautų pranašas, talentingas karvedys, genialus mokslininkas ir įžvalgus lingvistas, bet ir nepranokstamas TSRS vadybininkas. Didžiajame tėvynės kare apmaudžiai netekus per dvidešimt milijonų žmonių, tarybų šalyje it oro stigo žmogišųjų resursų. Tad steigiant Lietuvoje kolūkius tarybų valdžiai teko prisitaikyti prie naujų sąlygų ir šiek tiek pakoreguoti anksčiau taikytą ir šimtu procentų pasiteisinusią šalies vadybos taktiką.

Geriausias tokios taktikos pavyzdys buvo prieš penkiolika metų (1932–1933) Ukrainoje vykdyta industrializacija ir kolektyvizacija. Tada, užkrovus ne itin simpatingas rekvizicijų normas ir dirbtinai sukėlus badą, vėliau pavadintą holodomoru, Ukrainoje išmirė milijonai valstiečių.

Šiandien draugas Stalinas, kad ir kaip norėjo, nebegalėjo sau leisti tokios prabangos. Tad, VKP (b) CK politiniam biurui vienbalsiai pritarus, buvo nutarta nepaklusnius Lietuvos ūkininkus ar nepritariančius tarybų valdžiai buržuazinius elementus naikinti šiek tiek saikingiau arba be atgalinio bilietai ištremti iš Lietuvos. Atsidūrę už Uralo kalnų, prie poliarinio rato ar Kazachstane, šie elementai iki gyvos galvos galėjo darbuotis naujosios tėvynės labui, tačiau jau ne šiltnamio sąlygomis, kaip kartą LKP (b) CK plenumė pajuokavo VKP (b) CK Lietuvos biuro vadovas Michailas Andrejevičius Suslovas.

Jaunasis kolūkio pirmininkas, atidžiai sekdamas „Pravdoje“ VKP (b) CK politinio biuro nutarimus, „Tiesoje“ LKP (b) CK instrukcijas ir Lietuvos komunistų partijos pirmojo sekretoriaus draugo Antano Sniečkaus rekomendacijas, pilietinio entuziazmo nestokojo. Kad žodžiai nesiskirtų nuo darbų, pirmiausia ėmėsi kolektyvizuoti tėvų ūkį. Įtraukęs šeimą į tremtinių sąrašus, pėsčiomis atėjo pažiūrėti, kaip vykdomas nutarimas.

1948 metų gegužės 22 dieną, kol buvo vykdomas VKP (b) palaimintas ambicingas MGB projektas „Vesna“, jaunasis kolūkio pirmininkas stovėjo prie gimtųjų namų. Nenoromis jį užplūdo prisiminimai. Antai čia, už senelio su tėveliu prieš dešimtmetį suręstos pašiūrės, vaikystėje jis žaidė su broliukais; ten toluomoje, už buožės kaimyno tvarto, kelias vasaras piemenavo; o už kalvelės šalia tvenkinio stovi geriausio jo draugo, su kurio naktimis upelyje vėžiaudavo, dvigalė troba.

Kolūkio pirmininkui tą saulėtą pavasario dieną malonu buvo prisiminti, kaip kadaise jį, iškritusį stačia galva iš obels, gerą pusmetį slaugė vyresnioji sesutė. Tada, į akmenį gerokai susitrenkusį makaulę, jį lovoje maitino šaukštu, girdė kvapiais žolelių antpilais. O paskui, atgavęs jėgas ir 1940 metais į Lietuvą atėjus tarybų valdžiai, pradinėje mokykloje įstojo į pionierius. Vienintelis buvo toks klasėje. Patyčių netrūko ir vis tiek raudono kaklaraiščio nuo kaklo nenusirišdavo net miegodamas.

Iš pradžių, ūkyje išvydę pionierių, tėveliai, žinoma, užpyko, sesutės užsiraukė, o broliukai erzino, kad šis vaikštinėja

su pasmakrėj kabančiu kalakuto snargliu. Tačiau jaunasis pionierius – kaimo patriotų valia metrikuose Lietuvos didžiojo kunigaikščio garbei įregistruotas Vytauto ir Aleksandro vardais – kantriai kentėjo ir slapčia jau galvojo apie komjaunimą. Deja, karas gyvenimą sujaukė. Svajones apie komjaunimą kol kas teko atidėti.

Raudonarmiečiams į sunkvežimio kėbulą kraunant šeimos mantą, kolūkio pirmininką staiga apėmė apmaudas. Skausminga buvo suvokti, kad kadaise artimiausi jam žmonės dabar laikosi įsitvėrę privačios nuosavybės. Juk nuosavybė – nesvarbu, žirklys ar maldaknygė, gelda ar netgi paprastas pagalys, – šiandien tarybiniam žmogui nėra būtini. Tai ne pirmojo būtinumo daiktai, samprotavo jaunasis kolūkio pirmininkas. Tai praeities užmesta ant kupros našta – bjauri kapitalizmo atgyvena, protą temdantis feodalizmo šešėlis, iš vergovės atklydęs fantomas. Ta našta trukdo puoselėti socializmą, kenkia komunizmo statyboms. Juk be privačios nuosavybės smagiau gyventi, lengviau kvėpuoti, mylėti, siekti pačių doriausių tikslų. Iš šeimos tarybų valdžia netrukus ir paskutinį siūlą atims, – nuogirdos jau buvo pasiekusios kolūkio pirmininką, – nes vykti į tremtį reikia ne balastu apsikrovus, o tyra it kūdikio siela, laisva it vėjas dvasia ir pamiršus praeitį, šioji ten niekaip nebūtų pravertusi.

Galbūt todėl kolūkio pirmininkas, nebijodamas pasinaudoti tarnybine padėtimi, nutarė palengvinti šeimai kliuvusią dalį ir įsakė raudonarmiečiams iš kėbulo viską išmesti. Taręs, kad nei šaukštų, nei šventųjų paveikslų, nei kalendoriaus, duonos, katino ar sieninio laikrodžio Sibire šeimynykščiams

neprireiks, patarė verčiau į kelionę pasiimti kirvį, tik tas nuo šiol bus jų vienintelis angelas sargas ir nepakeičiamas maitintojas.

Nenorėdamas ilgiau matyti erzinamai įsiraudojusios motinos, iš isterijos pamėlusio tėvo, žadą praradusių brolių ir seserų, neatsisveikinęs ir neatsigręždamas kolūkio pirmininkas sparčiu žingsniu patraukė į kaimo tarybos pirkia, kurioje jau buvo įsikūrusi ir kolūkio kontora. Ten jo kuris laikas laukė žmogus.

Stambių veido bruožų pusamžis vyras lygiai pakirptais ūsais panėšėjo į vokiečių filosofą Martiną Heidegerį. Dėl įraudusio sprando visai taip pat galima buvo pamanyti, kad jis mėsininkas. Tačiau nei su egzistencine filosofija, nei su hermeneutikos teorija ar galvijų skerdykla draugas Semionas Duškinas nieko bendra neturėjo. Kontoroje sėdėjo iš viršaus į kolūką atsiųstas partorgas. Neseniai atvykęs iš RTFSR užkampio, draugas Duškinas puikiai išmanė Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos istoriją, atmintinai mokėjo „Trumpą VKP (b) kursą“, todėl su jaunuoju kolūkio pirmininku gana greitai rado bendrą kalbą ir susibičiuliavo.

Vos susipažinus, kai ant stalo atsirado stiklainis samanės, svogūnas ir rekvizuotų lašinių, draugas Duškinas atskleidė valstybinę paslaptį: imperialistinės Vakarų jėgos nesnaudžia, netrukus gali kilti dar vienas pasaulinis karas.

Anot kolūkio partorgo, Lietuvos TSR privisusi daugybė diversantų. Jų užduotis menkinti socializmą, terorizuoti tarybų valdžią ir, nesiskaitant su priemonėmis, žlugdyti kolūkius. Tačiau, pasak Duškino, kolūkio pirmininkas gali būti ramus.

Kolūkiams nieko baisaus nenutiks, nes tai prieštarautų istorijos dėsniams ir dialektiniam materializmui, neatremiamai bylojančiam apie objektyviai egzistuojančią amžinai judančią ir besivystančią materiją, turinčią gnoseologinį pirmumą sąmonės atžvilgiu.

Jaunajam kolūkio pirmininkui buvo įdomu klausytis protingo žmogaus. Ir išties, draugas Semionas Duškinas į kolūkį atvyko pasikaustęs – puikiai išmanė marksizmo-leninizmo teoriją, turėjo sukaupęs fundamentalių mokslinio komunizmo žinių ir buvo uoliai įsigilinęs į Lietuvos gyvenimo bei papročių savitumą.

Po antros samanės stiklinės draugas Duškinas kolūkio pirmininkui ėmė pasakoti, kaip buržuazinėje Lietuvoje buvo gyventa. Prieš akis atsivėrė apgailėtinas vaizdelis.

Žvėriškos represijos, patologinis darbo žmonių engimas prieš atkuriant tarybų valdžią Lietuvoje, pasirodo, buvo pasiekę pasibaisėtina mastą. Iš visų pusių sklido aimanos, dejonės ir pagalbos šauksmai. Visur, kad ir kur pažvelgsi, vešėjo religiniai prietarai, degė laužai. Talkinama kunigų buržuazija darbo liaudį laikė tamsoje, už trumpo pavadžio. Miestai ir miesteliai skendėjo purve. Kaimas badavo. Visi vaikščiojo basi iki kraujų numintais kulnais, pūslėtais padais, metų metais nesiprausę, nematę muilo, skarmaluoti. Švietimo nė su žiburiu nebūtum radęs. Liaudies kultūra merdėjo. Tą patį galima pasakyti ir apie žemės ūkio padėtį, finansus, mediciną ir viešąjį transportą. Todėl natūralu, dėstė kolūkio pirmininkui Duškinas, kad sąmoningiausi darbo žmonės ėmė dairytis į TSRS – pažangiausią pasaulio valstybę, kurioje visko apstu.

Ir didžiosios šalies žmonės, būdami jautrūs svetimam skausmui, negalėjo abejingai žiūrėti, kai tokios baisybės jų pašonėje vyksta.

Ir štai, bendromis pastangomis atkūrus Lietuvoje tarybų valdžią, išmaukęs trečią stiklinę pasakojo draugas Duškinas, viskas iš esmės pasikeitė. Alkanieji buvo pamaitinti, sušalusieji – aprengti. Jeigu ne karas, dabar lietuviai jau būtų gyvenę kaip Norilske ar Kolymoje, kur seniausiai nieko nestinga.

Netrukus draugas Duškinas tapo nepamainomu kolūkio pirmininko pagalbininku ir patarėju. Kad draugas nesijautų suvaržytas, pirmininkas jį įkurdino savo ištremtos šeimos troboje, o pats liko karaliauti kolūkio kontora virtusiam sielsovieta.

Kolūkyje prasidėjo kasdieniai darbai.

LKP (b) CK pirmasis sekretorius draugas Antanas Sniečkus VKP (b) CK sekretoriui Andrejui Vasiljevičiui Ždanovui tada rašė: „Po operacijos „Vesna“ respublikoje dar labiau padidėjo darbo žmonių gamybinis ir politinis aktyvumas. Debesys ėmė sklaidytis. Pasaulis nušvito. Valstiečiai pradėjo aktyviau dalyvauti visuomeniniame ir politiniame gyvenime, aktyviau ir drąsiau kalbėti susirinkimuose ir reikšti savo nuomonę, stoja į žemės ūkio kooperatyvus, teikia pareiškimus ir juose prašo steigti kolūkius.“

Vieną dieną, kai peržiūrėjo kolūkio dokumentus, partorgui Semionui Duškinui staiga pasiūšaušė plaukai. Paaiškęjo pasibaisėtini faktai: iki šiol kolūkyje nenustatyti ir nepatvirtinti darbadieniai, nėra valdybos ir svarbiausia – pati įmonė

vis dar neturi pavadinimo. Teko skubiai šaukti neeilinį kolūkiečių susirinkimą.

Sukvietus kontoron steigėjus, į kolūkio valdybą – neskaitant partorgo ir pirmininko – vienbalsiai buvo išrinktas mažžemis kurčnebylys Deimantas, bežemis Ruslanas ir laisvai samdomas kolūkietis Rūtenis, tiesa, į susirinkimą atkakęs su kvapeliu. Buhalterė buvo paskirta pro šalį atsitiktinai einanti pradinės mokyklos mokytoja Loreta.

Patvirtinus vyrams po 150, o moterims – 100 darbadieinių, šiek tiek ilgiau užtrukta renkant kolūkiui pavadinimą.

Kolūkietis Rūtenis kelis kartus primygtinai siūlė kolūkį pavadinti „Auksine varpa“, bežemis Ruslanas „Geležiniu buroku“, o kurčnebylys Deimantas abiem rankomis apsiptojęs piršo „Tris paršelius“. Buhalterė Loreta, kooptuota į kolūkio valdybą, linko prie partorgo primygtinai siūlomos „Komunizmo aušros“, nors širdyje norėjo, kad kolūkis būtų pavadintas „Žaliuoju agurku“.

Išsirėkus ir gerokai vienas kitam padraskius akis, kolūkiečiai pagaliau nutarė, kad jų kolūkis nuo šiol vadinsis „Lenino keliu“. Atlikus šį daug jėgų pareikalavusį darbą, visi pasigėrė.

NUOGA TIESA

Vieną dieną partorgas Semionas Duškinas, pasikvietęs prie taurelės pavakaroti, kolūkio pirmininkui Vytautui parodė laišką.